Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

ЗАМАН

Орта кюн, тотуру арт айы (апрель) 23, 2026 жыл

№ 49 (21718)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ · ВРЕМЯ · ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Жыйылыу

Къоркъуусузлукъну кючлендириуню мадарлары сюзюлгендиле

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Къабарты-Малкъар Республиканы Терроризмге къажау комиссиясыны эмда Оператив штабыны жыйылыуларын бирге бардыргъанды. Анда къоркъуусузлукъну кючлендириуню мадарлары сюзюлгендиле.

Жыйылгъанла отлукъ-энергетика комплексни объектлерин террорчулукъ ишледен сакълау не халда болгъаныны, алада къоркъуусузлукъну кючлендирир ючюн не мадарла этилгенлерини юслеринден билдириулеге тынгылагъандыла.

Сёз муниципалитетледе терроризмге къажау комиссияланы жаш тёлю бла байламлы ишлерини юсюнден да баргъанды. Жаз башыны бла Урунууну кюнюн, Уллу Ата журт урушда Хорламны 81-жыллыгъын байрамлаугъа хазырланыу къалай баргъанына энчи эс бурулгъанды. Аны программасына алыкъа тюзетиуле кийириллікдиле.

Болсада, шёндюгю болумну эсге алып, жыйылыугъа къатышханланы оюмларындан да хыйсап этип, ачыкъ жерледе адам кёп къатышхан жыйылыула бардырмазгъа оноу этилгенди. Ол санда «Ёлюмсюз полк», былтырча, онлайн халда ётерикди, деп билдириледи КъМР-ни Башчысыны МАХ-да каналындан.

Тюбешиуле

Ушакъны ёзеги – республиканы социал-экономикасын эмда къонакъбайлыкъны айныту

Пятигорскда Россей Федерацияны Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинликли келечиси Юрий Чайканы бла Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Казбек Коковну тюбешиулери болгъанды. Анда КъМР-ни социал-экономика айныууну болуму сюзюлгенди. Бир ыйыкъдан Минеральные Воды шахарда бардырыллыкъ Кавказ инвестициялы форумгъа хазырланыуну юсюнден да сёз баргъанды, деп билдиргендиле КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасындан.

Ушакъны кезиуюнде белгиленнгенича, регионда туризм бла байламлы ишни магъанасы ёсюп барады. Быйылны юч айында республиканы жокълагъан туристлени саны 2025 жылны ол кезиуюнден эсе 4,2 процентге ёсгенди. Къабарты-Малкъарны курортларында 478,6 минг адам солугъанды.

Республикагъа алай уллу эс бурулгъаныны сылтауларындан бири солуу тийреледе инфраструктура айный, къонакълагъа этилген жумушланы санына къошула баргъаныды. Къонакъ отоуланы саны да ёсгенди. Уллу болмагъан отельлеге, солуу юйчюклеге да сурам ёсюп барады. Ол а къонакъбайлыкъ жумушлагъа жер-жерледен кёпден-кёп адам къошула баргъанын кёргюзтеди. Модуль юйчюклени ишлеу жаны бла къырал программаны чеклеринде жаланда быйыл 315 отоуну хайырланыргъа берирге белгиленеди. Къонакъ юйлени комплекслерин къурау жаны бла уллу проектле да жашауда бардырыладыла. Быйыл жайда айтхылыкъ «Онбиреуленни ышыгъын» жангыртыу къолгъа алынырыкъды.

Республиканы Башчысы жолланы тапландырыуну, ариу табийгъат жерлеге бла маданият эсгертмелеге барыргъа тынч болурча не мадарла этилгенлерини юслеринден да айтханды. Ол муниципалитетлени экономиканы айныту жаны бла ишлерини бир кесегиди. Аны бла бирге жолла автомобильлери бла жолоучулукъла бардырыргъа сюйгенлеге туризм объектле бола барадыла. Дагъыда ол туризмни бек хайырлы бёлюмлеринден бирин айнытыуну амалыды.

Тюбешиуде сёз энчи аскер операциягъа къатышханлагъа бла аланы юйюрлерине тутхучлулукъ этиуню юсюнден да баргъанды эмда аны андан ары игилендире барыргъа кереклиси чертилгенди.

Казбек Коков Юрий Чайкагъа Къабарты-Малкъарны айнырына къайгъыргъаны эмда социал магъаналы проектлени бла башламчылыкъланы жашауда бардырыргъа себеплик этгени ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Сабийлени эркинликлерин къоруулаугъа энчи эс бургъандыла

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков республикада Сабийни эркинликлери жаны бла уполномоченный Амина Бадракова бла ишчи тюбешиу къурагъанды. Аны чегинде регионну оноучусу сабий омбудсменни магъаналы жетишимлерини эмда ишлерини юсюнден жыл сайын этилиучю докладына тынгылагъанды. Уполномоченныйни сабийлени эркинликлерин жалчытыуда, ол санда ёксюзле, ата-аналары къарамай къойгъан сабийле, дагъыда къыйын жашау болумлагъа тюшген сабийле эмда хроникалы аурууладан къыйналгъанла бла байламлы битеу ызлада тири ишлегени белгиленнгенди. Аны юсюнден КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы билдиреди.

Озгъан жылда Уполномоченныйни атына инсанладан 314 обращение келгенди, ол кёрюмдю буруннгу жылдачады. Жазылып угъай, айтылгъан обращенияланы азайыулары уа омбудсменни районлагъа терк-терк чыгъыуу бла байламлыды.

Баш жетишимледен бири ата-анасыз къалгъан сабийлени асламысы приёмный юйюрлеге тюшюулериди. Интернат махкемеледе тургъан сабийлени саны эки кереге азайгъанды. Андан сора да, ата-ана эркинликлери сыйырылгъанла эки кереден асламгъа азыракъ болгъандыла, ата-аналаны кёбюреги ол жаны бла эркинликлерин артха къайтаралгъандыла. Уполномоченныйни башламчылыгъы бла республикада юйюрню бла сабийни къоруулаугъа бурулгъан проектле бардырыладыла.

Дагъыда мындан арысында Уполномоченныйни энчи аскер операцияны ветеранларыны эмда анга къатышханланы сабийлерине себеплик этиуюне, къыйын жашау болумлагъа тюшген юйюрле бла профилактика ишни

бардырыууна жоралланнган ишини соруулары да сюзюлгендиле.

Казбек Коков сабийлени праволарын сакълауда тири жашау кёз къарамлары ючюн Амина Бадраковагъа ыразылыгъын билдиргенди. Республиканы Башчысы къырал эмда муниципал власть институтланы мындан арысында да Сабийни эркинликлери жаны бла уполномоченныйге къыйын эм жамаууатха магъаналы ишде болушлукъ этгенлей турлукъларын чертгенди.

Озгъан жылны кёрюмдюлерине къарагъандыла

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков РФ-ни пенсия эм социал страхование фондуну Къабарты-Малкъар Республикада бёлюмюню таматасы Николай Баков бла ишчи тюбешиу бардыргъанды. Тюбешиуню кезиуюнде бёлюмню озгъан жылда ишини кёрюмдюлери чыгъарылгъандыла эм бюгюнлюкде тамамларгъа керекли борчланы сюзгендиле, деп билдириледи республиканы оноучусуну МАХ платформада каналында.

Россейни социал фондуну Къабарты-Малкъарда бёлюмю социал бёлюмде этилген тёлеулени ючден экисин тамамлайды, социал борчла барысы да толусунлай толтуруладыла. Битеу да пенсияны, тюрлю-тюрлю пособияланы эм компенсацияла алгъанланы саны 382 минг адамдан атлагъанды. Пенсияланы тёлерге деп озгъан жылда 48,6 миллиард сом берилгенди, сабийлери болгъан юйюрлеге болушлукъгъа 35 миллиард сом жиберилгенди, аналыкъ капиталгъа 2,5 миллиард сом къоратылгъанды эм льготалары болгъанланы страхованияларына 3,6 миллиард сом жиберилгенди. Жылны аллындан бери страховой пенсияла 7,6 процентге, социал тёлеуле 5,6 процентге эм социал пенсияла 6,8 процентге кётюрюлгендиле.

Беш эм андан да кёп сабийлери болгъан анала берген 5,5 минг заявлениягъа кёре иги кесек иш этилгенди. Ала 1,5 жылгъа дери сабийлерине къарагъанлары ючюн алгъын болгъан тыйгъычла кетерилгендиле, аны хайырындан пенсиялары кётюрюлгенди.

Аслам эс энчи аскер операциягъа къатышханлагъа эм аланы юйюрлерине бурулады, клиент бёлюмледе алагъа энчи къаралады. Жашау журтлагъа тынгылы ремонт этерге 86 ёлген аскерчини юйюрлери тёлеуле алгъандыла. Озгъан жылда Социал фондну реабилитация араларына энчи

аскер операциягъа къатышхан 169 адам ашырылгъанды, дагъыда быйылгъы жылны биринчи кварталында уа 73 инсан.

Фондну бёлюмюнде уруннганланы уста ишлегенлери ючюн алгъышлагъанма эм республикада жашагъанланы къолайлыкъларына къайгъыргъанларына жетишим тежегенме, деп айтылады билдириуде.

Сёз шахарланы бла эллени болумларыны юсюнден баргъанды

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Россейни МЧС-ини Къабарты-Малкъарда Баш управлениясыны таматасыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Эльдар Хашхожев бла ишчи тюбешиу бардыргъанды.

Ушакъны кезиуюнде инсанланы къоруулау, халкъны от тюшюуден, суулада батыудан, башха къыйынлыкъладан да сакълау жаны бла мадарла сюзюлгендиле.

Сёз дагъыда шахарланы бла эллени от тюшюуден сакълауну ырысхы-техника жаны бла онгдурууну, жер-жерледе жашагъанланы къыйын болумладан къоруулау ишге кеси ыразылыкълары бла не къадар кёп адам къатышырча мадарла этиуню юсюнден баргъанды.

Белгиленнгенича, быйыл республикада от тюшген 262 кезиу эсепге алыннганды. Къутхарыучуланы терк эмда уста къармашыуларыны хайырындан уллу ёртенлени жоллары кесилгенди.

Къар юзюлюучю кезиу да Къабарты-Малкъарда артыкъ уллу къайгъы чыгъармай ётгенди. Таулада специалистле 34 жерде къар энишге хатасыз тюшерча этгендиле.

Бюгюнлюкде суула кётюрюлген эмда

от тюшерге къоркъуулу кезиуле хатасыз ётерча мадарлагъа энчи эс бурулады. Жер-жерледе башчылыкъ этген органла, МЧС-ни бёлюмлери да къалай хазырланнганларына къаралады.

Суу жагъаланы кючлеу, черек ызланы тап халгъа келтириу, аланы тереннге къазыу ишле да бара турадыла. Кёпюрлени тюплери таза эмда къоркъуусуз болурча мадарла этиледиле. Табийгъат къыйынлыкъ болуп иш къалса, адамланы къоруулауну мычымай къолгъа аллыкъ къауумла бла керекле да хазыр этилгендиле, деп билдириледи КъМР-ни Башчысыны МАХ-да каналында.

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал саугъалары бла белгилеуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы жер-жерли самоуправление органларында кёп жылланы бет жарыкълы ишлегенлери ючюн эмда жетишимле болдургъанлары ючюн

Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа

МИСАКОВ Мачраил Тамишевични – Лескен муниципал районну Огъары Лескен элини башчысын,

СКОТАРЕНКО Элеонора Алексеевнаны – «Май муниципал районну жер-жерли администрациясыны билим бериу управлениясы» муниципал учреждениясыны таматасын»,

УЯНАЛАНЫ Къанаматны жашы Зурабны – Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны транспорт эмда связь бёлюмюню таматасын;

«Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлкюню сыйлы ишчиси» деген махтаулу ат атаргъа

ШЕРИЕВ Юрий Заудиновичге – «Терк муниципал районну жер-жерли администрациясыны эл мюлк, муниципал ырысхы, жер бла байламлы халла эмда табийгъатны хайырланыу жаны бла управлениясы» муниципал казна учреждениясыны таматасына.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**

Нальчик шахар, 2026 жылны 20 апрели, № 40-УГ

Даража

Зумакъулланы Борис Александр Невскийни ордени бла саугъаланнганды

Россей Федерацияны Президентини 2026 жылны 21 апрелинде чыгъарылгъан 270-чи номерли Указы бла КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумакъулланы Мустафаны жашы Борис къыралны аллында энчи къыйыны эмда кёп жылланы бет жарыкълы урунңганы ючюн Александр Невскийни ордени бла саугъаланнганды.

Зумакъулланы Борисни аллай сыйлы орденнге тийишли кёргенлери аны правоЛу къыралны кючлендириуге, граждан обществону институтларын айнытыугъа бир да болмагъанча уллу къошумчулукъ этгенине, регионда жашагъанланы законлу эркинликлерин бла сейирлерин къоруулау жаны бла ишни кёп жылланы тюзлюк бла бардыргъанына бийик багъа берилгенини белгисиди.

Александр Невскийни ордени – Россейни сейир тарыхы болгъан бек сыйлы къырал саугъаларындан бириди. Аны «Урунуу эмда Ата журт ючюн» деген баш магъанасы Борис Мустафаевични жашау эмда профессионал жолуна толусунлай келишеди. Тарых илмуланы доктору, профессорча эмда сынаулу къырал къуллукъчуча, ол кёп жылланы ичинде инсанланы эркинликлерин къоруулауну къыйматлы ызын къурап келеди, аны законланы терен билгени бла уллу адамлыкъ эслилиги бла бирлешдирип.

КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченныйни къуллугъунда урунңган жылланы ичинде Зумакъулланы Борис омбудсменни институтун халкъны ышаныулугъуну бийик даражасына кётюралгъанды. Аны башчылыгъы бла Уполномоченныйни аппараты жамауатны бла властьны бирге байлашдыргъан, миннге бла инсанлагъа право болушлукъну бла тюзлюкню жалчытхан баш бёлюмге айланнганды.

Бу багъалы къырал саугъа Борис Мустафаевични сыйы жаланда Къабарты-Малкъарда угъай, федерал даражада да бийикде болгъанын чертеди, аны жамауат келишиулюкню эмда право низамны кючлеуге салгъан къыйыны уллу да, магъаналы да болгъанын энтта да бир кере кёргюзтеди.

Борис Мустафаевични коллегалары, юристлени къауму, республиканы жамауат къуллукъчулары аны жюреклеринден къызыу алгъышлайдыла эмда Александр Невскийни орденине ол борчуна бла Ата журтуна кертичилей къалгъаны ючюн толусунлай тийишли болгъанын чертедиле.

Эсгертиу: Александр Невскийни ордени – Россей Федерацияны къырал саугъасыды. Даражасына кёре, аны бла къырал къурулушда энчи жетишимле болдургъан, кёп жылланы бет жарыкълы урунңган, къуллукъ борчларын толтура, бийик жетишимлеге жетген инсанла саугъаланадыла.

Форум

Къыйынларына – бийик багъа

Къабарты-Малкъарны келечилери «Гитче Ата журт-Россейни кючю» деген ючюнчю битеуроссей муниципал форумгъа къатышхандыла. Бу жыйылыу жыл сайын Президентибиз Владимир Путинни буюруу бла бардырылады, ол Россейни битеу регионларыны муниципал къуралыуларыны келечилерин бирикдиреди, деп жазгъанды КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** МАХ платформаны каналыны бетинде.

Форумну ишине Федерация Советни федерал жыйылыууну председатели Валентина Матвиенко, «Единая Россия», партияны председатели, РФ-ни Къоркъуусузлукъ советини председателини орунбасары Дмитрий Медведев къатышхандыла.

РФ-ни Президентини Администрациясыны Башчысыны орунбасары Сергей Кириенко жыйылыугъа келгенлеге алгъыш сёзню айтханды эм къырал саугъаланы бергенди.

Саугъаланнганланы ичинде «Къабарты-Малкъар Республиканы муниципал къуралыуларыны» ассоциациясыны толтуруучу директору Николай Масловха бла Басхан районну жер-жерли самоуправлениясыны председателини орунбасары Андзор Ахобековха «Россей Федерацияны жер-жерли самоуправлениясыны сыйлы ишчиси» деген сыйлы атла берилгендиле, деп айтылады билдириуде.

Хурметли жамауат!
Энди «Заман» газетни МАХ-да кесини каналы барды. Сизни ары къошулургъа чакъырабыз.
https://max.ru/id725009184_gos4

Хурметли жамауат!

Телефонугъуз бла бу QR-кодну хайырлана, «Заман» газетге жазылыргъа онг барды. Алайды да, жазылыгъыз, быйылгъы жылда газет бла бирге болугъуз!

«Ёмюрлени тереннинден келген къыйматларыбызны сакъларгъа, жыяргъа борчлубуз» 2 бет

Кертиликни кёзбаусуз суратлары 3 бет

Аны баш ышанлары – огъурлулукъ бла чомартлыкъ 4 бет

Огъары Малкъарда – «Голлу» 4 бет

Кенгеш

Къагъыт жумушланы азайтыуну, къолайсызланы онгдурууну юсюнден сёлешгендиле

КъМР-ни Правительствосуну кезиулю кенгеши бу жол видеоконференция халда ётгенди. Аны ишин Правительствону Председателини биринчи орунбасары Муаед Кунижев бардыргъанды. Жыйылыугъа къатышханла инфраструктураны айнытыу, контроль-надзор ишни игилендириу, къолайсызланы онгдуруу эм башха темала бла байламлы жыйырмагъа жууукъ документни сюзгендиле.

Регионда къырал къурулуш надзоргъа тюрлениуле кийирилгени энчи магъаналы иш болгъанды дерчады. Анга кёре бизнесни эмда контроль этген органланы араларында байламлыкъла женгилирек боллукъдула. Дагъыда документлени электрон халда жюрютюу амал кийирилгенди эмда «Инспектор» деген мобиль къошакъ жарашдырылгъанды. Аны хайырындан энди тинтиуле бардырыуну юсюнден оноула, эсгертиуле эмда актла къагъыт документле бла угъай, бир реестрге билдириуле жиберилип жарашдырыллыкъдыла.

Андан сора да, контроль жумушлагъа къатышырыкъ инсанла документлерин «Госуслуги» портал бла жиберирге боллукъдула. Профилактика тинтиулени, шагъырейлениу ишлени видеогъа чыгъып неда мобиль къошакъ бла тамамларгъа онг боллугъу себепли, низамлы къурулушчулагъа административ басым этиу азайырыкъды. Социал жаны бла ишлеген коммерциялы болмагъан организацияла уа (НКО) гитче бизнесге берилгенча женгил амалны хайырланаллыкъдыла. Сёз тинтиулени болжалыны юсюнден барады. Бу тюрлениуле барысы да регионну законодательствосун «Къырал контрольну (надзорну) юсюнден» 248-ФЗ законну излемлерине келтирир хыйсапда этилгендиле.

Льготагъа тийишли инсанлагъа быйыл газ оборудование сатып алыргъа эмда аны орнатыргъа себеплик этиу амалланы да дурус кёргендиле кенгешде. Бу документ къыралдан субсидия алыр умутда жарашдырылгъанды. Социал газификация программаны чеклеринде адамла кеслерини юйлерин тийишли ызлагъа къошханда этерик къоранчларын къалай къайтарыргъа боллукъларыны юсюнден да айтылады анда.

Бегимледен бири бла «2030 жылгъа дери Къабарты-Малкъарны кеси ичинде бегитилген экономикагъа кёчюрюу» регион программаны дурус кёргендиле. Башхача айтханда, республика ол кезиуге битеу коммунал кир-кипчикни башха-башха жыйып башларгъа, аны эм азындан экиден бирин а жангыдан (сырьё халда) жарашдырып тебирерге керекди. Бу документ Россейни экология операторундан келген эсгертиулеге кёре жангыдан тийишдирилгенди.

Къыралны эмда республиканы бюджетлеринден Нальчик шахар округга 84,2 эмда 57,4 миллион сом берилликди. Ахча «Жашау этерге инфраструктура» миллет проектни чеклеринде жангы автобусла сатып алыргъа къоратыллыкъды.

Жыйылыуда, аладан сора да, бир ненча оноу этилгенди. Ол санда ВТБ Банк бла байламлыкъла жюрютюуню, улоула эмда женгил такси бла байламлы ишлеге къырал контроль этиуню, республиканы Промышленность эм ЖКХ министерствосуна креатив индустрияланы (мода, дизайн, чыгъармачылыкъ) айнытыу эмда предприятияланы ишчи кадрла бла жалчытыу жаны бла жангы эркинликле бериуню юсюнден.

Маданият эмда чыгъармачылыкъ бёлюмледе уруннган 704 инсаннга эмда хунерли жаш адамлагъа быйыл стипендияла берирге келишгендиле. Дагъыда макъам чыгъармачылыкъ бёлюмде студентлеге Ю.Х. Темирканов атлы энчи стипендияла тёлерге (ай сайын 10 минг сом) оноулашхандыла.

Социал келишим деген амалгъа кийирилген тюрлениулеге кёре аны энди СВО-ну ветеранлары да хайырланыргъа боллукъдула. Абаданлагъа эмда сакъатлагъа узакъ болжаллы къарау система да аз-маз тюрлендирилгенди: инсанны излемлерине кёре анга бир ыйыкъны ичинде кёбюрек заман къараллыгъы тохташдырылгъанды, жангыз кеслери жашагъан адамла деген къауум да кийирилгенди.

Аманлыкъчылыкъ къайтарып этилген тёрени азайтыр умутда, тюрмеледен чыкъгъан инсанланы халкъны ичинде турургъа тюзетиу эмда жашаугъа келишдириу жумушланы тизмеси тохташдырылгъанды. Ахыр оноу бла уа урунууну къоруулау жаны бла ведомствола аралы комиссияны къауумуна тюрлениуле кийирилгендиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Саулукъ

Терк болушлукъ тапдыргъан бёлюмде аслам саусуз болушлукъ алгъандыла

КъМР-ни Республикалы клиника больницасыны мурдорунда терк болушлукъ тапдыргъан шёндюгю стационар бёлюм ачылгъанды, ол къыралда эм иги сынамгъа саналгъанды. Россей Федерацияны Саулукъ сакълау министерствосуну бла Правительствосуну себеплиги бла ишленнген приём бёлюмню жангы корпусу алчы медицина оборудование бла жалчытылыныпды эмда суткагъа 100 саусузгъа деп тергелипди. РКБ-ны терк болушлукъ тапдыргъан жангы стационар бёлюмюнде медицина болушлукъну 6 мингден артыкъ саусуз алгъандыла. Аны юсюнден КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасы билдиреди.

Приём бёлюмню жангы корпусу 1200 квадрат метр кенгликдеди. Аладан 984 квадрат метри ишчи отоулагъа бла палаталагъа деп бёлюнюпдю, 216 квадрат метр а – коридорлагъа бла служебный бёлеклеге. Мекям шёндюгюлю оборудование бла жалчытылыныпды, ол санда УЗИ, эндоскопия, функционал диагностика кабинетле, клиника-диагностика лаборатория, рентген кабинетле эмда КТ. КТ-кабинет противошоковый операционный, реанимация зал бла байламлыкъдады, 6 жери бла, динамика къарауну залы уа 10 саусузгъа деп тергелгенди.

Приём бёлюм юч тийреге бёлюнюпдю: жашил – табыракъ халда болгъан саусузлагъа, сары – халлары орталыкъ болгъан саусузлагъа эмда къызыл – къыйын эмда бек къыйын халлы саусузлагъа. Ол амал тинтиулени, багъыуну тийишлисича бардырыргъа себеплик этеди.

Бёлюмде суткагъа 100 саусузну ётдюрюрге амал барды, къыйын болумлада – 150-ге дери. Къыйын болумла чыкъсала, процедура кабинетлени гитче операционныйлеге бурургъа жарарыкъды.

Саусузну мындагъы тёшекде болууну орталыкъ заман болжалы 4,6 койкокюннге дери къысхартылгъанды, жатар жерлеге келиулени алышындырылып туруулары уа кёбейгенди.

Бёлюм алчы медицина технологияланы сингдиреди, ол санда «фаст-трек» низамны да, бютюнда бек ауур эмда бирден бир ненча жарасы болгъан саусузлагъа. Аны хайырындан болушлукъ заманында, бийик даражада тапдырылады, багъыуну заман болжаллары къысхартылынадыла эмда медицина жумушланы качестволары игиленеди.

Хазырланыу

Жангы амалланы сингдирирге алланып

Къабарты-Малкъарда 27-29 апрельде медицинада качествону бла къоркъуусузлукъну жалчытыу бла байламлы ючюнчю Шимал-Кавказлы конференция бардыриллыкъды. Форумгъа Шимал-Кавказ федерал округну, Москваны, Къазанны, Уфаны, Челябинскни, Нижний Новгородну, Екатеринбургну, Новосибирскни эм Россейни башха шахарларындан келген саулукъ сакълау бла байламлы алчы специалистле жыйыллыкъдыла, деп билдириледи КъМР-ни Башчысыны МАХ платформада каналында.

Конференция медицина болушлукъну качествосун игилендириуге бла аны къыйматлылыгъын кётюрюрге жораланады. Аны программасына экспертлени докладлары, тюрлю-тюрлю майданлада бардырылгъан ушакъла, видео сессияла эм мастер-классла киредиле. Жыйылыуланы ючюнчю кюнюнде конференциягъа келгенлени республиканы медицина учреждениялары бла шагъырейлендирликдиле.

Россей Федерацияны регионланы араларында Къабарты-Малкъар медицинада качествону бла къоркъуусузлукъну жалчытыу бла байламлы биринчи болгъанды эм Шимал Кавказда жангызды, «Вершина качества» деген конференцияны да ючюнчю кере андан бардырады. Бюгюнлюкде республикада саулукъ сакълауда качествону бла къоркъуусузлукъну жалчытыу бла байламлы алчы амалла сингдириледиле, деп айтылады билдириуде.

Конференциягъа эсепге тюшерге эм аны бла байламлы къошакъ халда билдириу алыргъа сюйгенле **https://conf-mzkbr.ru/** сайтны ачаргъа керекдиле, неда **+7(938)075-58-25** телефон номерге сёлеширге боллукъдула.

Тюшюндюрюу

Тамблагъы кюннге къайгъыра

Кёп болмай КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосу къурап Чегемни Маданият юйюнде «Бюгюн къайгъырыу - тамбла саулукъ. Дарман салыуну бла халкъны саулугъун алгъадан тинтиуню магъанасы» деген чакъырыу бла жарыкъландырыу акция болгъанды. Анга билим бериу учреждениялары, жамауат биригиулени келечилери эм башхала да къатышхандыла.

Эрттенликден башлап Маданият юйню арбазында диагностика бардырырча мобил комплексле ишлегендиле. Алада районла аралы больницаны специалистлери келгенлеге къарагъандыла. Алай бла шахарчыладан бла эллиледен иги кесегини саулукълары тинтилгендиле.

Ол кюн бардырылгъан жыйылыуда КъМР-ни Саулукъ сакълау министри Рустам Калибатов адамла саулукъларына дайым эс бурургъа кереклисин, къыйын жукъгъан аурууладан эм ала салгъан зарандан сакъланыр ючюн заманында дарман салдырыргъа тийишлисин да эсгертгенди. Айтханына шагъатха юлгюле да келтиргенди. Аны бла бирге бюгюнлюкде скрининг амал бла онкологияны башлана тургъан кезиуюнде ачыкъларгъа боллугъун да эсге салгъанды.

Ызы бла келгенлеге суратлау фильм да кёргюзтюлгенди. Анда онкологиядан ауругъанла кеслерини жашауларындан сейир хапарла айтхандыла.

Ол кюн эпидемиология, иммунология эм жукъгъан аурууладан бакъгъан специалистле чегемлиле бла ачыкъ ушакъ бардыргъандыла. Аланы жарсытхан соруууларына толу жууапла бергендиле, эсгериуле этгендиле эм дарман салыуну хайырлыгъын да ангылатхандыла.

Эсге сала айтсакъ, КъМР-ни Башчысы Казбек Коковну башламчылыгъы бла бардырылгъан жарыкъландырыу акцияла Зольск, Басхан, Черек, Урван, Лескен эм Прохладна районлада да ётгендиле. Келир заманда аны республиканы башха жерлеринде да бардыриллыкъдыла.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Башламчылыкъ

«Ёмюрлени теренинден келген къыйматларыбызны сакъларгъа, жыяргъа борчлубуз»

Бусагъатда Эл-Тюбю элде Къулийланы къабагъында къурулуш ишле барадыла. Битеу дуниягъа аты айтылгъан поэт Къулийланы Къайсын тугъан юй оюла турады – аны тапландырыргъа, реставрация ишле бардырыргъа, къатында кёрмюч залы бла къошакъ юй ишлерге республикалы бюджетден ахча бёлюннгенди. Бусагъатда Къайсын туугъан юй – музейди, КъМР-ни Миллет музейини филиалыды.

Башха юйле музейге кирмейдиле. Къулийланы къабагъына уа не оноу? Бюгюнлюкде алагъа да къыйын салынады, хар шабат кюн Къулийлары изеу бардырадыла. Юйлени сыфатлары тюрленирикмидиле? Ненча жыл барыргъа боллукъдула реставрация ишле? Бу эм башха соруулагъа жууапла излей, биз «Къулийланы тукъуму» жамауат биригиуню башчысы Къулийланы Малик бла ушакъ этгенбиз.

- Сиз, бу биригиуню башчысы болгъандан сора да, тукъум башчысыз. Бюгюнлюкде Къулийланы къабагъыны, бу эски юйлени иелери кимдиле?

- Тукъум. Хар туудукъну да барды аппасыны юйюнде жашаргъа эркинлиги. Алай сатаргъа уа жокъду эркинлик. Ол тукъум оноуду. Барыбыз да бирге жыйылып, кенгешмей, былайда таш да тепдирилмейди.

- Реставрацияны къалай бардырасыз?

- Къонакъ отоуну толусунлай бошагъанбыз. Андан сора эки юйню жангыдан къалагъанбыз. Иш къалай баргъанды? Къонакъ отоу тюз алгъын сыфатында ишленнгенди, бир сантиметр къошулмай. Бу эки юйню башларын а домкрат бла кётюрюп, оюла тургъан къабыргъаларында ташланы жашла алып, ызы бла жангыдан къалагъандыла. Битеу да Кавказда жаланда Къулийланы къабагъында эрттегили юйле алгъын сыфатларына келтириледиле. Керексиз, озгъан ёмюрледе болмагъан омакълыкъ жокъду, кёресиз кесигиз. Хар ташны жангыдан жерине салабыз. Хау, чириген агъачланы алышындырабыз. Алай энтта да турлукъ агъачланы уа сакълагъанбыз. Къулийланы къабагъы жаланда бизни тукъумубузгъа багъалы тюйюлдю. Хау, мында аппаларыбыз, ынналарыбыз жашагъандыла, биз бек сюебиз бу жерни. Алай битеу да миллетибизге, республикагъа, Шимал Кавказгъа эм Россейге да тарых жаны бла Къулийланы къабагъы сейирди.

- Ненча жыл бола болур бу къабакъгъа?

- Алимле тинтгендиле, къагъытыбыз къолубуздады, 600-700 жыл болады бу элге.

- Сизни акъылыгъызгъа кёре, энтта да ненча жыл барлыкъды изеулеригиз? Толусунлай ишле не заманда бошаллыкъдыла?

- Бек аздан, он жылдан. Сууукъ заманда изеу этмейбиз. Жашла кюн жылыннганда шабат кюн ишлейдиле. Жаланда Къулийлары.

- Нек? Айтсагъыз, башха таулу тукъумладан жашла да, баям, болушурукъ болур эдиле.

- Келселе, угъай демейбиз, бек ыразы боллукъбуз. Бизге болушургъа бир кере Ботталаны жашлары, экинчи кере уа Малкъарлары келгендиле. Бек ыразыбыз халкъыбызгъа – хуна ишленнгенде, барыбыз да бирлешген эдик, ол халкъ проект эди. Бюгюнлюкде да болушургъа сюйгенле чыкъсала, бек иги боллукъ эди. Кеслери келип, тёгерекге-башха эс бургъанла бардыла. Сёз ючюн, Чеченланы Ислам Къайсынны юйюн ырхыны къоркъуууундан сакълар ючюн къолундан келгенни этгенди.

- Бюгюн туристле бла ушакъ этдим. Аликъа реставрация ишле бошалмагъандыла, келгенле уа дуния бла бир.

- Шабат, солуу кюнледе бек кёпдюле туристле. Бири бириндан эшитип, социал сетьледе суратланы кёрюп да келедиле. Бюгюнлюкде окъуна баямды: туристлени саны ёсюп барлыкъды.

- Турциядан келген бир месхетинли тюрк: «Сиз къаллай насыплы халкъсыз, Ата журтугъузгъа къайтхансыз. Биз а кёчгюнчюлюкден сора чачылгъанбыз битеу дуниягъа. Къартма, ёлюрден алгъа Къайсынны туугъан жерин кёрейим деп келгенме, мындан Гюржюге барып, ахыр кере жерибизге къарап, Тюркге алай кетерикме», - дегенди. Кёзлеринде уа жилямукъла...

- Биз кёчгюнчюлюкню юсюнден айтханда, бир-бирде жерибизге къайтханыбызны къууанчын, насыбын унутабыз. Кёчюрюлюп, артда уа артха къайталмай къалгъанла бардыла. Биз кесибизни жерибиздебиз, ёмюрлени теренинден келген, сакъланнган байлыгъыбызны жарашдырыргъа, жыяргъа борчлубуз. Аллах айтса, былайда Малкъар халкъны тарых-этнография арасын ачаргъа умутлубуз. Кёп экспонатла жыйгъанма. Ала тыш къыраллада таулада жашагъанлагъа эм тюрк халкъланы келечилерине сейир боллукъдула.

- Туризм жаны бла атлары айтылгъан къыраллада – Грецияда, Италияда, Тюркде, Францияда, Чехияда эм башхалада этнография арала, музейле жаланда уллу шахарларында угъай, эллеринде окъуна бардыла. Тарых-этнография арала, музейле халкъны айныгъаныны шагъатларыдыла.

- Сёзсюз! Адамла бизни республикагъа жаланда таулагъа къараргъа келмейдиле. Хау, табийгъатыбыз бек ариуду, алай, андан сора да, туристле халкъны маданиятын, тарыхын билирге сюедиле. Бери, Эл-Тюбюне келгенле Къайсын тауланы юсюнден нек жазгъанын, ташны жаны, эси болгъанча нек кёргенин ангылайдыла. Тауланы этеклеринде таш юйледе жашагъан таулулагъа таула жансыз бир заманда да болмагъандыла. Кёчгюнчюлюкде да: «Таула бизни сакълайдыла», - деп тургъандыла. Туристле озгъан ёмюрледе кийимибизни, адетлерибизни, динибизни, таурухларыбызны, жырларыбызны билирге сюедиле. Мен къайда да бусагъатда жашауубуздан кете тургъан, эрттегили зат кёрсем, аны сатып алама – музейге салынып деп.

- Бу къабакъда ненча юйюр жашагъанды?

- Онбир. Алай сууну ол жанында да Къулийлары жашагъандыла. Анда да тынч-тынч иш бардырылады. Къайсынны ана тили къурумаз туугъан жеринде!

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.

Игилендириу

Кесибизге, къонакълагъа да ариу кёрюнюрча

Былтыр «Жашау этерге инфраструктура» миллет проектге кирген «Иги шахар болумну къурау» къырал программагъа кёре Черек районда беш жамауат жер ишленириги эм жангыртыллыгъы белгиленнген эди. Алай бла Къашхатаугъа, Жемталагъа эм Герпегежге кирген жерледе стелала ишленнгендиле эм Бабугентде Кёп функциялы араны майданы айбатландырылгъанды.

Белгилисича, Къабарты-Малкъар туризм жаны бла къыйматлы регионладан бирине саналады. Солугъанланы бери жомакълы табийгъатыбыз эм тамаша жерлерибиз да тартадыла. Хар элибиз да кесича энчиди. Ол себепден аланы атлары эсде къалырча этиуню магъанасы уллуду. Стела кеси энчи сюелген архитектура эсгертмеди. Анда элни, шахарны атлары, къачан къуралгъанлары, тарыхларындан, жашауларындан да магъаналы шартла жазыладыла. Алай бла ол элни адамын, жерин танырдан алгъа, биринчи оюмну къурааргъа болушады.

Къашхатаугъа кирген жерде стела, къонакълагъа толу аякъ бла тюбесе да, тёгерегин ханс басханы, мал, адам да жюрюп, халек этгенлери, аны бетин тозуратып, кёзню артыкъ къууандырмагъанды. Жангыртылгъандан сора башха сыфат алгъанды, иги да айбат болгъанды.

Былайда жолоучу солурча шинтиклери, кир-кипчик атарча орунлары, чыракълы чыпынлары бла омакъ майдан къуралгъанды. Андан сора да, гитче архитектура формала, тёгерек-башны жашиллендирилгени да энчи айбатлыкъ къошхандыла. Кече жарытхан энчи чыракъланы хайырындан водитель узакъдан окъуна Къашхатаугъа жууукълаша келгенин билирча мадар этилгенди. Энди къонакъланы арасында тохтап, суратха тюшерге сюйгенле да кёпдюле.

Алгъын Огъары Жемталагъа кирген жерде да ханс ёсюп, анда-мында агъач, таш тёбеле къуралып, элни бетин бузгъандыла. Болсада энди былайда омакъ тюрсюнлю стела жарашдырылгъанды. Андан тышында, тёгерекдеги къудуретге къарарча айбат майдан да къуралгъанды. Дагъыда жолоучу солурча шинтикле, кир-кипчик атарча орунла, чыракълы чыпынла орнатылгъандыла эм къоркъуусузлукъну жалчытыр ючюн тёгереги бла буруу тартылгъанды. Аны бла бирге тёгерек-башны жашиллендирирча эм айбатландырырча да мадар этилгенди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Тапландырыу

Герпегежде жолну жангыртадыла

Черек районну Герпегеж элинде Бозиев атлы эм Холамская орамланы юслери бла баргъан бир участокга тынгылы ремонт этиле турады. Битеу да жангыртыллыкъ жолну узунлугъу 1,6 километр болады, ол социал объектлени юсю бла ётеди, деп айтылады КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны МАХ платформада каналында.

Жангыртыу ишле Къабарты-Малкъарны Башчысы Казбек Коков тюзюнлей эфирни бардыргъан кезиуде эллиле тилегенден сора башланнгандыла. Жолну юсюнде асыры кёп чунгурдан эм тротуарла да болмагъандан, сабийлеге школгъа жюрюген бек къыйын болгъанды.

Бюгюнлюкде жолчула эски асфальтны кетередиле, жолну юсюн энчи техника бла тюзетедиле эм керек жерлерине зыгъыр къуядыла. Андан сора эки къаты асфальт салынырыкъды, бордюрла орнатыллыкъдыла эм суула кетерча илипинле этилликдиле, андан сора жолну эки жанына темир чалдишле саллыкъдыла. Дагъыда элде кёпюрге тынгылы ремонт этилликди эм кече орамны жарытырча шёндюгюлю чыракъла да жанарыкъдыла.

Элде битеу белгиленнген къурулуш ишле «Къабарты-Малкъар Республиканы транспорт инфраструктурасын комплексли айнытыу» программагъа кёре бардырылады эм быйылгъы жылда жай айланы аягъына бошаллыкъдыла, деп айтылады билдириуде.

Бюгюн Китапны эм автор жорукъланы битеудуния кюнюдю

Кертиликни кёзбаусуз суратлары

Жашау бара-баргъанда, алда окъугъан китапларынгы къайтып окъусанг, алада жазылгъанны юсюнден да, аланы жазгъанланы къадарларындан да бир жангы зат киреди оюмунга. Аланы, бютюнда жашауда кесинг таныгъанланы, эсгериу алгъын болгъанланы юсюне жангы сезимле туудурады – ыразылыкъ, фахмугъа, таукелликге махтау, сынаулагъа башха кёзден къарау. Китаплада аллай кюч барды.

1970-чи жылларында аллай къарама-къаршы затланы юслеринден ачыкъ айтхан бош тюйюл эди.

Малкъар халкъны къара сёз бла жазгъан усталарыны араларында КъМР-ни илмусуну сыйлы къуллукъчусу, КъМР-ни Адабият эм санат жаны бла къырал саугъасыны лауреаты Толгъурланы Хамитни жашы Зейтун, сёзсюз, энчи сый берилген, алчы жерледен бириндеди. Аны фахмусу не бек уллу тёрели адабиятлары болгъан халкъланы жазыучуларына да хорлатмайды. Устазымы илму жаны бла жетишимлери да белгилидиле – профессор, филология илмуланы доктору. Бюгюн да аны суратлау китаплары, илму ишлери адабият тинтиуле бла кюрешгенлени столларындан кетмейдиле.

Ол Быллымда онглу юйюрде туугъанды. Атасы Хамит – аты жырда айтылгъан Къазакъны жашы. Анасы – Ахматланы къызлары. Ийнакъ болуп ёсерик эди, атасы жалгъан дау бла тутулуп жутулмаса, анасы ауруп ёлмесе. Ёксюз Зейтун ана эгечини къолунда, Къудайланы Азизни юйюнде, ёсгенди.

Тёрт жылы толгъунчу тюшгенди ол сюргюн жолуна. Кёчгюнчюлюкде ала Къазахстанда Павлодар областьда Назаровка элде жашагъандыла. Сабийлигини юсюнден кёп хапары эсимдеди Зейтунну.

Ол анда орус школгъа баргъанды. Юйюр тамата Азиз, тирнеклигин кёрюп, аны окъуулу болуруна бек эс бургъанды. Анда юйреннгенме деп, немис тилде бир да уста сёлешиучю эди. Зейтун сегиз классны Назаровкада бошагъанды. Андан ары Азиз аны Меркеге элтип, анда фатар табып, онжыллыкъ школгъа салгъанды. Ма анда тамата класслада окъугъанында, назму жазып башлагъанды Зейтун. Назмула бла сурат ишлеу деп, аны эки чыгъармачылыкъ тагысы болгъанды. Аллай эришиуледе къарындашы хорлаучусун Къудайланы Аминат, Азизни къызы, бюгюн да сюйюп эсгериучюдю.

Биринчи хапарлары уа ол Къабарты-Малкъар къырал университетни филологиясыны орус бёлюмюню студенти болгъанда, малкъар газетде чыкъгъандыла. Алай бла кесин таныthандан арысында, университетни бошагъанлай, аны газетге алгъандыла. Кёп да бармай, КъМКъУ-да орус адабият жаны бла аспирантурагъа кирип, ол кафедрада ассистент болуп ишлеп башлагъанды. Анда орус эм малкъар кафедралада тамата преподаватель, доцент, профессор, тамата да болгъанды. Алай бла, башха бийик даражалагъа да жете, 40 жылдан артыкъ ишлегенди. 1966 жылда – кандидат, 1987 жылда уа доктор диссертацияларын къоруулагъанды.

2007 жылдан арысында, 2016 жылда ауушхунчу, Зейтун Къабарты-Малкъар илму-излем институтда малкъар адабиятны секциясына таматалыкъ этип тургъанды.

Сабийлигимде бек сюйген чыгъармаларымдан бири аны «Айыуташ» хапары болгъанды. Мен, энди школгъа барып башлагъан къызчыкъ, аны толусунлай кёлюмден билгеним сейир тюйюлдю – ол заманлада басма сёзню багъасы бек бийик эди. Аны жигитлери Алим, Мустафир, устаз Ахмат, партизан Мусос, полицай Аубекир, аны къызчыгъы Зулейхат, Гелля, башхала да бизге терслик бла тюзлюк, игилик бла аманлыкъ дегенча ангыламланы толу ангыларгъа болушхандыла. Аланы юслери бла элибизни, жерибизни сюерге юйренннгенбиз, иги адамла болургъа кюрешгенбиз.

Алай а Толгъурланы Зейтунну сейир чыгъармачылыкъ дуниясы бла тюбешиуле алда эдиле. Илму бла кюрешген алимни онгу алай болуп, экинчи кёк тышлы, тышында да къылыч бла суу алып келе тургъан тиширыуну сураты бла «Эрирей» китабы уа сау тогъуз жыл озуп чыкъгъанды – 1972 жылда. Ол заманда эл библиотекада Эфендиланы Роза ишлей эди. Анга Зейтунну бу повесть китабын сора кёпле баргъандыла. Ол да бизни кезиуге салып, алай бергенди аны.

«Эрирейни» окъуп, таулу элледе биринчи колхозла къуралгъан кезиуден 70-чи жыллагъа дери жюрек къозгъагъан Наипханны къадарына жарсымагъан болмагъанды. Ол бурун заманны тюзлюклери, терсликлери, аланы ызларындан келген кёп сынау да, насыплы этмеген эселе да, таулу тиширыуну сюймеклигин ёлтюралмагъанларын кёргендиле ала. Алай эди дуния – суратлау чыгъармаланы жигитлеринде, аланы къадарларында окъуучула керти адамланы къууанчларын, жарсыуларын кёргендиле.

Сейир соруулагъа жууапла излейди автор повестьде: заман бла сюймеклик келишимли болурларына жандаурсуз саясат нек къажауду; эслисин бир жанына тюртюп, жараусузун бийик шинтикге миндирген халкъ онгамыды...

Тюз да ол жылда Зейтунну Ата журтха сюймекликни, аны ючюн этилген жигитликлени юслеринден «Къызгъыл кырдыкла» повести «Шуёхлукъ» альманахда басмаланнганды. Китап болуб а 1974 жылда чыкъгъанды. Анда бир юйюрню юлгюсюнде – къойчу Къаспот бла жашлары Гитче, Къанамат, Хамитбий, Азреталий, Шамил, Каракай – автор психология теренлиги озгъан, жыр кибик повесть жазгъанды. Тау элге жууукълашхан душманны аллын тыяр амал излей, была ачыкъ урушха киредиле. Аланы юслери бла битеу да малкъар халкъны къыйынлыкъны бетинде кесин къалай жюрютгенин, таулуну ич дуниясы къалай къуралгъанын кёргюзтеди Зейтун. Бу болумда ёлюмню унутдургъан жигитлик, къоркъакълыкъ, жан сакълыкъ да барды анда. Повесть орус тилде да китап болуп чыкъгъанды.

Зейтун дагъыда «Акъ гыранча», «Тёгюлген минчакъла» деген повесть китапланы, «Жетегейле», «Акъ жыйрыкъ», «Кёк гелеу» дегенча романланы авторуду. Аланы араларында уруш жылладан хапар айтып башлагъан «Кёк гелеу» суратлау кючю, оюм теренлиги бла эпопеягъа тенгди. Уллу халкъла ауузларында жюрютген чыгъармаланы биринден да артха къалмагъан айтыуду ол.

Аны «Ашыкъ оюн» повести уа малкъар адабиятда башха чыгъармалагъа ушамайды. Зейтун къыркъ жылындан атлагъанда жазып башлагъанды аны. Повестьни баш жигитлери жигер, керти, таза ниетли къойчу, Урунууну Жигити Шабаз бла аны парийи Къуртадыла. Быллай бийик даражагъа жетген, депутатха айырылгъан, окъууу болмай тургъанлай, шагъат къагъытла бередиле, уллу жыйылыулагъа жюрюучю Шабазны юлгюсю бюгюн да магъаналыды – керти адамны тамалы, ич къурулушу ётюрюк затлагъа келишалмайды. Ашыкъ оюн – алдаулу жашау. Шабаз ашыгъын – кёзбау шуёхун, сызып, алай бла кесини жашауууну ол бетин жабады. Аны ичинде баргъан кюреш окъуучулагъа дуниялыкъ къалай тозурай баргъанын айтады. Аны бла бирге мында итни сыфаты теренди. Аны акъылында болгъанны ачыкълайды автор. Итлени юслеринден айтханда, Толгъур улу бла байламлы бир зат тюшеди эсиме.

Кюн сайын болмаса да, ыйыкъгъа эки-юч кере мен да ишге бара, ол да ишге бара, тюбеше тургъанбыз, бирде кофеге да кириучю эди. Бир эрттенликде Ленин атлы орамда тюбейбиз да, саламлашабыз. «Травмпунктха барама, – дейди да, байланып тургъан къолун кёргюзтеди. – Ит къапханды. Мени бирде бир ит жанымы къалдыргъан эди да, аш бере туруучума алагъа. Бу уа, мен бергинчи тёзмей, былай этип къойгъанды».

Тенг къызым Боташланы Фердау да, мен да жарсыйбыз. Ол а, сёзлеринде ачыу деген зат танылмай, хапарын андан ары айтады: «Гитче заманчыгъымда, кёчгюнчюлюкде, таматала ишге кетедиле. Борч эди ишлер онгу болгъаннга ол. Юйде сабийле къалабыз. Уянама да, чыгъама арбазгъа. Мен да алай тургъанымлай, жолда ёргеден келген бир «ит» кёрюнеди. Ол арбазда уа аны иелерини бир уллу бойнакълары тагъылып эди сынжыр бла. Ол юреди, юреди, жолда «ит» да келеди. Сора ол Бойнакъ, бурула кетип, сынжырын юзюп, атылады ол «итге». Аланы хырылдап сермешгенлерин кёрюп, къычырыкъ этип жиляйма. Сора андан-мындан адамла жыйыла башлайдыла. Ол жолда келген бёрю болгъанын артда билгенме. Мени къоруулагъан Бойнакъ ол бёрюню ёлтюрген эди, алай кеси да аны уундан ёлген эди. Андан бери мен, Бойнакъгъа садакъача, итлеге аш бере туруучума».

Кёп сагъыш этгенме ол кюн мен бу тёлюню аллай Аллах сакълагъан сабийликлерини юсюнден.

Зейтунну китапларыны тиллери асыры байдан, хар окъугъанынг сайын, сейирсиндиргенлей турадыла. Алада нарт сёзле, айтыула, фразеология айланмала, ушатыу-тенглешдириу дегенча суратлау амалла да асламдыла. Аны китапларында жашау кертиликни кёзбаусуз суратлары сакъланадыла. Китап – тарых кюбюрю» деп да андан айтадыла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Жигерлик

Иосиф Кобзон да келтирген эди анга сагъатын

Азаматланы Лиза халкъыбызда угъай да, саулай республикада да сагъатлада бузукъланы тюзетиу жаны бла усталыкъ алгъан эмда анга кёп жылланы кертичи болгъан биринчи тиширыуду десем, алдарыкъ болмам.

Ол мени тамата эгечимди. Аны тёлюсюнден къызла бла жашлача, ол да къыйналыр ючюн къалмагъанды. Анга эртте тюшгенди ишлерге.

Кёчгюнчюлюкден къайтып келгенибизде, атабызгъа бла анабызгъа, чертлеуюк таланы юлкюледен бла терекледен тазалап, башыбызны сугъар жерни ишлегендиле. Биз, сабийле, ууакъ эдик, жер полу болгъан гытыда терк-терк ауруп башлайбыз. Сора атабыз, анабыз, тамата эгечлерим, къарындашларым да самандан юй ишлейдиле. Аны айта келгеним, онтёртжыллыкъ Лиза да ол ишге кесини юлюшюн къошмай къоймагъанды. Бюгюнча эсимдеди, алаша, назик болгъанына да къарамай, уллу челеклени къылычха тагъып, Нарт ууяны этегинден шаудан суу келтириучюсю.

Узакъ 1960 жылланы ортасында уа Лиза Хасанияда мектепни он классын бошай тургъанда, къарындашыбыз Володяны аскерге аладыла. Лиза андан ары окъургъа неда ишлерге къайры барайым, деп сагъышлы болгъанда, Володядан письмо келеди. Анда уа ол: «Нальчикде шуёхума барып тюбе, ол сени окъургъа саллыкъды», - деп жаза эди. Ол кюн окъуна анабыз, Лиза да анга тюбейдиле. «Сагъатлагъа ремонт этиуню устасы болургъа сюе эсенг, окъургъа Калининградха жиберейим. Сокъуранырыкъ тюйюлсе. Бюгюнлюкде ол усталыкъ бек керекди. Къолунда сагъат жюрютмеген жокъду, иш-сиз боллукъ тюйюлсе»,- дейди къарындашымы шуёху.

Онжетижыллыкъ къызны кесин жангыз узакъгъа жибериб а деп, анабыз кёп сагъыш этеди, болсада жибереди. Анда бир ненча айны юйренип, сагъат чыгъаргъан заводда да ишлеп, Лиза республикагъа къайтады. Заводда ишлеген заманында уа жигер, хар затны да бир кёргенлей алгъан, ишин тынгылы тамамлагъан таулу къызгъа бригадир анда къалырын тилейди. «Мында фатар алыргъа да болушурма, заводда кёп онгла бардыла», - дейди. Лиза уа унамайды. Къарындашыбыз Борисни биринчи жашы Алимни ол жаны кибик кёргенди. Анга асыры тансыкъ болгъандан, сыртына бир гитче велосипедни кётюрюп, къолуна да сумкасын алып, Нальчикде темир-жол вокзалдан Хасаниягъа жаяулай келген эди.

Андан сора уа халкъны жумушла бла жалчытхан комбинатда ишге тохтайды эмда кёп жылланы сагъатлагъа ремонт этген уста болуп ишлейди. Аны башламчылыгъы бла ол ишлеп тургъан мекямны бир къабыргъасына уллу сагъат тагъадыла. Ол а узакъдан окъуна кёрюне, хар сагъатдан а уллу тауyш этип билдире эди заманны.

Жылла оза баргъанлары бла Лизаны усталыгъы да ёседи. Ол тюрлю-тюрлю детальладан кеси сагъатланы къаллайын да жыйышдырып къоя эди. Мен а кюн сайын тюрлю-тюрлю сагъатланы къолума тагъып, школгъа алай барыучу эдим. Хар кимни да манга сукъланнганлары хычыуун кёрюннгенди. Бир жол а бир тёгерек, иничке, ариу «Ракета» сагъатны келтирип, манга саугъагъа береди. Мен аны иги кесекге дери жюрютген эдим.

Лизаны жигерлиги, тирилиги ючюн кёп кере шахар советни депутатына айыргъандыла, намысын–сыйын кёргендиле, тюрлю-тюрлю къырал саугъала бла да белгилегендиле. Аны грамоталары бла майдаллары бюгюнлюкде да юйюнде сыйлы жерде турадыла. Лизаны танымагъан, сагъатына ремонт этдирирге келмеген ол жыллада хазна кёп адам жокъ эди. «Коммунизмге жол», бусагъатда уа «Заман» газетде ишни да манга ол тапхан эди таныш-ларыны юсю бла.

Бир жол а мен Лиза ишлеген отоуда олтуруп тургъанымлай, эки эр киши кирип келедиле. Аладан бири Иосиф Кобзон эди. Ол, сагъатын Лизагъа узатып: «Жерге тюшюргенме, къарасагъыз эди, ишлемей тохтагъанды»,-дейди. Эгечим, сагъатны ачып, тынгылы къарап, бир затла этип, жыйып, артха къайтарады. «Къууанч бла жюрютюгюз, энди бек иги ишлерикди», - дегенни да айтып. Жырчыны биргесине келген къабартылы жаш: «Ненча тёлерге керекди ишигиз ючюн», - деп соргъанда, Лиза: «Бир зат да керек тюйюлдю, быллай къонакъдан мен ахчамы аллыкъма?» - деп къояды. Сора Иосиф Кобзон, уллу ыспас этип, хуржунундан къызыл тюменлик бла бирге концертине билетлени да берип кетеди.

Радиокомитет узакъда тюйюл эди, анда ишлегенле, белгили поэтлерибиз, жырчыларыбыз да терк-терк келе эдиле Лизагъа. Мен а аланы кёрюр ючюн, школдан тюзюнлей эгечими ишлеген жерине аз кере бармагъанма. Алай бла Къулийланы Къайсынны, Отарланы Керимни, Беппайланы Сергейни, Байчеккуланы Абидинни, Тетууланы Шарафутдинни, Отарланы Омарны, Къулбайланы Людмиланы, Алтууланы Зояны, Текуланы Махмутну, Улакъланы Ануарны, Гочияланы Сагъытны, дагъыда кёп башхаланы мен редакциягъа келгинчи да таныгъанма.

Лиза сагъат уста болуп къыркъ жылдан артыкъ ишлегенди. Аллай бир жылны ичинде кёплени сагъатларын хакъ алмай тюзетгенди, кёп жаш адамны усталыгъына юйретгенди. Ол ариу юйюр да къурагъанды, баш иеси Азаматланы Аскер бла юч сабий ёсдюргенди – эки жаш бла бир къыз. Ала бийик билим, усталыкъ да алыр ючюн ата-аналары къолларындан келгенни аямагъандыла. Тамата жашы Алий электрик усталыкъны алгъанды, Рашид Ич ишле министерствода кёп жылланы къуллукъ этгенди, артда аманлыкъчыланы ызларындан болгъанда, аланы окъларындан ёлюрге аздан къалгъанды. Антына кертичилиги ючюн кёп къырал саугъала бла да белгиленнгенди.

Лариса уа Москвада клиникаладан биринде тиш доктор болуп ишлейди. Аталары, жарсыугъа, тёрт жыл мындан алгъа ауушханды. Эгечим а бюгюнлюкде аллында ёсюп келген беш туудугъуна къууана жашайды, аланы ёсдюрюрге болушады. Таукъулары окъуна башха тюрлюледиле Лизаны, ол инкубаторунда аланы омакъларын чыгъарып жаяды.

Жыл саны сексенден иги да атлагъанына къарамай, Лиза бахчасында да ишлейди. Ол анда ёсдюрмеген зат жокъду, харбызла, хууанла окъуна бардыла. Бахчасыны къыйырында уа сейирлик гюлле ёседиле. Ол аланы бек сюеди, хар тюрлюлерин юйюнде да кёрюрге боллукъду.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Итиниулюк

Ауур таш жеринден тепмез, акъыллы жаш элинден кёчмез

Быллымда жашагъан Шауаланы Назирни жашы Исмайыл баш борчуна туугъан жеринде хайыр келтириуню санагъан адамларыбыздан бириди. Бу элни хар орамында абаданы, гитчеси да таныйдыла аны. Бирле Исмайылны низамлы, тюзлюкню сюйген, анга итиннген устазнычы биледиле, бирле уа – акъыллы, сабыр жолдашларынча, эллилени асламысы уа – не соруууда да ышаныргъа боллукъ, сёзюню багъасын ангылагъан, анга кертичи болургъа сюйген адамныча. Бизни уа туугъан жерингде келишген деп, аньчалагъа айта болурла деригибиз келеди.

Сагъыш этеме да, быллай ариу сёзлени кесини юсюнден эшитирге тийишли болур ючюн, адам ёмюрюн саулай жашаргъа керек сунама. Алай хапарымы жигити алыкъа орта жыл сандады. Элли жылында кесине аллай хурмет эм даража тапханы уа керти да махтаулуду.

ИЧ ДУНИЯСЫ

Бизни танышыуубуз жаш жылларыбызда башланнганды, экибиз да бир жылда Нальчикни Педагогика колледжине кирип, юч жылны бирге окъугъанбыз. Ол заманда окъуна аны ич дуниясы, туугъан жерине кертичилиги белгили эди. Окъууну бошагъандан сора, жаш адамланы кёбюсю шахар тийрелеринде къалып, ишге илинирге кюрешедиле. Алай Исмайыл башха жолну сайлагъанды. Ол туугъан элине къайтханды. Сабийлигинден ариу макъамча эшитген Басхан сууну боюнуна, тереклени шыбырдаулары белляу жыр болгъан, таулары чуукъ кёкге бёленнген кюнлю Быллымына. Элине борчун берирге, жангы тёлюню ёсдюрюп, аланы тюз жолгъа салып, ариу жашаугъа атланыргъа болушургъа сюйгенди.

Биринчи Элбрус районну газетинде корреспондент болуп ишлеп башлагъанды. Бир бёлек замандан элиндеги школгъа устаз керек болады да, тилей келгенлеринде, алагъа угъай дерге болмайды да, къайтып, ёз мектебинде башлагъанды ишин.

КЪАЙГЪЫРЫУЛУКЪ

Устазны иши жаланда дерсле бериу тюйюлдю. Исмайыл Назировичге ол бир уллу жамауат жууаплыгъы болгъан жумушду. Сабийлени саулукъларын кючлер, сакълар ючюн, ол дерслеринде кёп жангы амалланы хайырланнганды. ОБЖ-дан устаз болуп, кеси саулукъларына бла тёгерегиндегилеге сакъ болургъа юйретеди ол жаш тёлюню.

Школда ОБЖ-дан окъута тургъан кезиуюнде аны биргесине ишлеген физкультурадан устаз Къулийланы Сагъытны жашы Аслан нёгери, тенги эди. Жаш адам, алыкъа юйюр да къурамагъанлай, бир ингирде инсульт болады да, ахыр жолуна атлана туруп, ишинден ачхычланы тенги Исмайылгъа ётдюрюрлерин тилеген эди. Андан сора школда физкультурадан дерслени да мени жигитиме бередиле.

Аслан шахматланы бек сюе эди, ойнагъан да болмагъанча уста эте эди. Тогъуз жылны ичинде Исмайыл Къулийланы Асланны бла Атаккуланы Русланны (ол да физкультурадан устаз болуп тургъанды) хурметлерине шахматладан турнир бардырады.

ДЕПУТАТ

Шауа улуну даражасы, сыйы да школну къабыргъаларындан элге, саулай районнга да эртте чыкъгъанды. Жашаугъа кёз къарамы эм элини жашаууна къайгъырыуу аны депутат ишге келтиргендиле. Бу жол бла бешинчи кере айырылып, элни аллында жамауат жумушланы бет жарыкълы толтурады. Элни депутаты болгъан бирлеге бош кёрюнн-генликге, керти да жюреги бла ишлеген адамгъа уа бир да женгил жумуш тюйюлдю. Ол къайсы юйюрге болушлукъ кереклисин билиуден башлап, орамланы тапландырыугъа, жолланы ишлеуге дери, хар нени да акъылында тутаргъа керекди. Алай, белгилисича, къураучу фахму кимге да бирча берилип къалмайды. Исмайылны сёзюне абаданла, жаш тёлю да энчи хурмет этип тынгылайдыла. Бир амал болуп, хар керегине табыладыла, болушлукъ этер жерде артха турмайдыла.

Элге къонакъ келлик болса, анга тюбеу, абаданланы жыйылыуларын къурау, элни атын, сыйын да иги бла айтдырыу – была барысы да аны къолундан келедиле. Алай энчи чертирге сюйгеним а неди десегиз, бир жерде ол махтау излемегенди, башханы бир жанына салып, алгъа чыгъып сюелирге сюймегенди. Не уллу жумушда да кесин адепли адамча кёргюзтгени уа атасы бла анасы аны адетге-намысха тийишлисича юйретгенлерине шагъатлыкъ этедиле.

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

Исмайылны баш жетишими, белгилегенибизча, аны эллилерине хурметиди. Таулу элледе абаданланы сёзлерин кесмеу, аланы айтханларына сый бериу бек багъалы жашау дерследен бла юлгюледен бирине саналады. Кеси да ол жорукъ бла жашай, окъуучуларын, ёз сабийлерин да ол ызда юйретеди. Жаш тёлюню арасында сюймекликге тийишли болуу алай тынч тюйюлдю бусагъатда. Бирлеге ариу, бирлеге уа урушхан да жарашмагъан дунияда жашайбыз. Алгъынча, хар арбазны энчи мюлкю, маллары болуп, жаш адамла уа ала бла заманларын ашырыу жылла узакълада къалгъандыла. Жокъду дерге жарамаз, алай аллай сабийле аздыла. Исмайыл Назирович элде жаш тёлю бла хар тюбешиуюнде да низамгъа, юйюрге болушуугъа, абаданланы сыйлай билиуге, аланы хурметлеуге чакъырады. Къартланы акъылларын бла жаш тёлюню къайнагъан къанын тюз ызгъа бура билген устазды, дейдиле анга эллилери.

Физкультурадан шашкаладан, шахматладан бла баскетболдан республикада алчы жерлеге тийишли боладыла аны окъуучулары. Районда атын жетишимли устазча айтдыра, жылдан-жылгъа келген сабийлени араларында хунерлерин айныта билген ол да фахмуду.

ЮЙЮРЮ

Исмайыл юйюр жашауунда да насыплыды. Кеси атасындан эртте ёксюз къалгъан эсе да, анасы Дауум сабийлерине кемчилик сынатмай ёсдюргенди. Исмайылны эгечи Шамса эрдеди, юч сабийни анасыды. Къарындашы Биаслан да юйдегили болуп, юч сабий ёсдюреди. Исмайыл да (элде анга Ахмат дейдиле нек эсе да) юй бийчеси Елена бла юч сабий ёсдюредиле. Абадан жашлары Темирлан Аграр академияны студентиди. Ортанчы къызлары Талифа 11-чи классны бошай турады. Гитчелери Рамазан а 5-чи классда окъуйду.

Быллай адамла бла ушакъ этсем, бек ёхтемленеме. Устазлыкъ къыйыны, депутат болуп жууаплылыгъы, халал эм жууаш къоншулугъу, элге кесин сюйдюре билиую – была барысы да бир адамны жашаууундадыла. Быллымчыла уа оюмлу, ишини эбин билген, жаш тёлюню тюз жолгъа салыргъа итиннген жерлешлери болгъанына къууанадыла.

ТЕМУККУЛАНЫ Асият.

Суратда онг жанындан биринчи Шауаланы Исмайыл.

Мектеп

Шуёхлукъну жорукълары бла кёлленип

Акъ-Суудa мектепни директору Бачиланы Фатимат башланнган классланы дерслеринде терк-терк болуучуду. Кичи сабийлени ким да эркелетеди, алай былайда сылтау башхады. Энди жазаргъа, окъургъа юйреннген школчула бла бирге Палестинадан келген сабийчикле окъуйдула, алагъа энчи кёз-къулакъ болуу изленеди. Ала энди бизни къыралны инсанларыдыла. Къысха заманны ичинде орус тилде уста сёлеширге юйреннгендиле. Жашагъан а «Маяк», «Лебедь» санаторийледе этедиле.

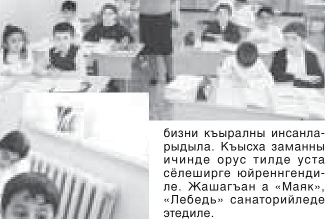

Суратда: Палестинадан келип, таулу сабийле бла бирге окъугъанла аллындагъы Ахмед Альхадиди, артында партадагъыла уа – Мухамед Эль Занин бла Нур Алхаур.

Суратланы **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

Жашау ыз

Аны баш ышанлары – огъурлулукъ бла чомартлыкъ

Орус география биригиуню регионда Жаш тёлю арасыны башчысы, белгили краевед Мокъаланы Тенгиз Россейни сыйлы доноруду. Бюгюн ол бизни ушакъ нёгерибизди.

– Тенгиз, къан бериу, барыбыз да билгенден, биреуню саулугъун, жашауун сакъларгъа болушхан амалды. Сени бу огъурлу ишге не зат кёллендиргенди?

– Къан алыуну станциясына биринчи кере 2004 жылда студент заманымда тюшгенме. Ол кезиуде газ баллон атылгъаныны хатасындан адамла ачып, алагъа къан беририбизни битеу курсубуздан тилеген эдиле. Станциягъа кёп адам жыйылгъаны эсимдеди, алай нек эсе да, менден къан алмагъандыла. Андан сора кёп жылланы менден къанны саулугъум бла байламлы алмайдыла, деген сагъыш акъылымы бийлеп тургъанды. Станциягъа жангыдан жангызда 10 жылдан сора баргъанма, ол жол, насыпха, угъай демегендиле.

Бу ахшы юлгюню нёгерлеримден – МЧС-ни Элбрус бийик тау излеу-къутхарыу отрядыны къутхарыучуларындан – алгъанма. Ала, къыйын болумлагъа тюшгенлеге болушханларындан тышында, къан бериуге да тири къатышадыла. Андан бери мен да, донорну жолун сайлап, арт 11 жылда къан бергенлей турама.

– Къан берир ючюн, мен оюм этгенден, иги саулукъдан сора, халаллыкъ, башхалагъа къайгъырыу да керекдиле. Къан бере туруп къаллай сезимле сынайса?

– Эрттенликде бюгюннгю кюнюмю биреуню жанын сакълаугъа жораларыкъма, деген сагъыш бла уянсам, ол чакъда келген сезимлени ангылатырча сёзлени тапхан, айхай да, къыйынды. Хау, сен ол адамгъа бир жерде хазна жолукъмазгъа, танымазгъа да болурса, алай бусагъатда уа ол къыйын халдады, жан къазауат эте турады. Ол да биллик тюйюлдю анга кимни къанын къуйгъанларын. Болсада биреуню жанын сакъларгъа болушхан уллу игилик болгъанын сезесе.

– Эсингде къалгъан, жюрегинге тюйрелген болум а чыкъгъанмыды?

– Бир кере ичими къалтыратхан окъуна болумгъа тюшгенме. Аны юсюнден толуракъ айтайым. Эрттенликде станциядан къыйын саусуз барды, бизге терк жетсегиз эди, деп сёлешедиле. Мычымай, тилеклерин толтурама. Ол кюнню ингиринде уа кесими жууугъуму больницадан юйге келтирирге кереклисин билдиредиле, ол онкология диспансерде эсепдеди. Жарсыугъа, ауруу хорлап, анга ахыр багъыу этиле тура эди. Аны алыргъа келгенимде, тюз да чыгъарны аллында анга къан къуйгъанларын, андан сора игирек болгъанын айтады. Кёлю кётюрюлюп, чам этерге окъуна кюрешеди. Мен да, ойнап: «Казбек, эрттенликде къан берген эдим, баям, сизни ючюн болур эди ол, алай эсе уа энди экибизни да къаныбыз бирди», – дейме.

Ол такъыйкъада энди сау болмазлыкъ адамны бетин кёрюрге керек эди... Башын кётюрюп, тюз да кёзлериме къарап, тыншчыкъ: «Сау бол», – деген эди. Ол сёзледен сора кёкюрегим къыздырып, кёлюм толуп, бир тюрлю болгъанма. Бир гитче жумуш бла биреуню къыйналгъанын бираз окъуна женгилирек этгеним, бир кесекге аны жашауун созгъаным ёхтемлик, къууанч да бергендиле.

– Къан берген, огъурлу иш эсе да, тынч а болмаз. Мен кесим къаннга къарагъан окъуна эталмайма.

– Хау, ол айтханынгда да барды. Бирде къан берип бошагъандан сора, аны сезмей да къаласа, бирде уа санларынг къарыусуз болуп, башынг ауруп, сууукъсурап да къаласа.

Донорлукъ бла кюрешген 11 жылымы ичинде станция ёз юйюмча болгъанды, анда ишлегенлени уа жууукъларымыча, татлы тенглеримича кёреме. Мен суннгандан, аллай огъурлу, жарыкъ, ишлерин алай тынгылы билген адамлагъа хар жерде тюбеп къалмайса.

Анда тургъан сагъатынгы ичинде къалауурла, кийимлеринги алгъанла, эсепге салгъанла, процедура медсестрала, ашханада ишлегенле бла да шагъырей боласа. Аланы хар бирини юсюнден энчи статья окъуна жазаргъа жарарыкъ эди, алай байды аланы ич дуниялары, алай уллуду сынамлары. Къан берирни аллында эм андан сора сыйлагъан кезиулеринде сюйюп ушакъ этиучюбюз, кёп сейир юлгюле да келтириучюдюле.

– Бизге да эшитдирсенг эди.

– Бир кюлкюлю болумну эсгерейим. Кюз артында къан берирге деп олтуруп тургъанымлай, терекде эки эрленчикни бутакъдан бутакъгъа секире тургъанларын кёреме да: «Къарагъыз, эрленчикле терекде ойнай турадыла», – дейме. Олсагъатлай медсестрала, нашатырьни да алып, чапханлай жетедиле. Артда айтханларыча, ала эрленчикле дегеними къызчыкъла деп эшитип, эсим азгъан суннган эдиле. Артда ол болумну кюлюп эсгерип тургъан эдик.

Сора, станциягъа кирген заманымда, къалауурну: «Сени чакъыргъанмы этгендиле», – деп соргъанына: «Жюрегим чакъыргъанды», – деп жууаплагъаным тёреге айланнганды.

– «Сыйлы донор» деген ат къалай бла берилгенини юсюнден да айтсанг эди.

– Ма ол халда жылла терк ётгендиле. Былтырны декабринде уа, къыркъынчы кере къан бергенимден сора, манга «Сыйлы донор» деген ат берилгенин билдирип, станциягъа чакъыргъандыла. Ол кюн бу сыйлы атха дагъыда 36 адам тийишли болгъандыла. Къабарты-Малкъарны саулукъ сакълау министри, ыразылыгъын билдирип, кёп алгъыш да айтып, саугъалагъан эди бизни.

Саугъаларыбызны алгъан кезиуде донорну сыфатын да къурашдыргъанма. Алай бла, асламысында донорла орта жыл санда, бёкем, арыкъсуу болмайын, бир кесек толуракъ эр кишиледиле. Эсеплеге кёре уа, донорланы асламысы, кертиси бла да, саулукълу, медицина жаны бла къан берирге чек салынмагъан эр кишиледиле.

Дагъыда бир шарт – бу жумушдан сора эр киши тиширыудан эсе терк келеди кесине.

– Кёп донорла, игиликни жашыртын этерге керекди деген хыйсапдан, бу огъурлу ишлерини юсюнден билдирирге сюймейдиле.

– Хау, ол алайды. Кесим да танышларымы араларында «Сыйлы донор» болгъанларын сунмай тургъанлай ушакъларыбызны кезиулеринде билгенме. Аланы бири да станциягъа барыучуларын жамауатха туура этмегендиле. Ол бир жаны бла тюз да болур, алай, бирси жанындан, огъурлу иш бла кюрешген инсан аны юсюнден айтыргъа, ол ахшы юлгюню башхалагъа да кёргюзтюрге керекди, деп алай сунама.

Ким биледи, биреу, аны юсюнден эшитип, къан берирге сюйсе уа... Алай сагъыш эте, бу ишни юсюнден, махтанмай, кесине сый излемей, башхалагъа да айтыргъа керекди деген оюмгъа келгенме. Сёз ючюн, социал сетьледе жазгъан затларымдан сора, 5–7 адам, ол санда Орус география биригиуню Жаш тёлю къымылдауундан активистле да, къан берип башлагъандыла.

Саулугъум къаллай бирге жетеригин билмейме, алай бу иш жашаууму тюрлендиргенин, анга ыразы болуп къалгъанымы уа таукел айталлыкъма.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Спорт

Эсеплеге кёре – экинчиле

Владикавказда грек-рим тутушуудан Россейни сыйлы тренери Р.Б. Гучмазовну хурметине регионла аралы эришиу къуралгъанды. Анга битеу да алты жюзге жууукъ гёжеф, ол санда бизни республикадан да отуз спортчу, къатышхандыла.

Кеслерини жыл сан эм ауурлукъ къауумларында саугъа жерлеге Бекхан Эльдиев, Гюлюйланы Мухаммат, Идар Хабилов, Байкъазыланы Къурман, Хапаланы Алийхан, Журтубайланы Имран, Таумырзаланы Мурадин эм башхала чыкъгъандыла. Аланы тренерле Таумырзаланы Мурадин, Хаджиланы Ислам, Эндрейланы Жантемир, Локияланы Юрий, Балаланы Алим, Башийланы Махмут юйретедиле.

Алай бла республикабызны къауму битеукоманда эсепде экинчи болгъанды.

Боксчулагъа – ахшы сынам

Республиканы Суворовская станицасында боксдан 13-14, 19-22-жыллыкъ спортчуланы араларында СКФО-ну биринчилиги бардырылгъанды.

Анда Къабарты-Малкъарны спортчуларына эки жыл сан къауумлары да майдалла кълоллу болгъандыла. Алай бла 13-14-жыллыкъла да «алтынны» Малкъарланы Марат бла Къожашланы Эмир болгъандыла. Экинчи жерлеге Беслан Шурдумов, Дамир Шиков бла Теуаланы Амерлан чыкъгъандыла. Амир Вороков, Къулийланы Осман, Князланы Имран, Адам Шидгинов бла Бачиланы Тенгиз а ючюнчюле болгъандыла.

Абадан боксчуланы араларында саугъалы жерлени Рустам Губжоков, Умарланы Тамерлан, Тамерлан Кунижев алгъандыла.

Аланы тренерле Альбиян Фокичев, Малкъарланы Муслим, Гелястанланы Марат, Жанатайланы Руслан, Рустам Шурдумов эм башхала юйретедиле.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Адет-тёре

Огъары Малкъарда – «Голлу»

Огъары Малкъарда Жангоразланы къонакъ юйлеринде «Голлу» деген эрттегили тёрели таулу байрам ётгенди. Барыбыз да билгенден, аны малкъарлыла сабан ишле башланырны аллында бардырып болгъандыла.

Бу байрамны кёпле сакълай эдиле десем, ётюрюк болмаз. Эллерибизден баргъанланы санамай, туристледен окъуна жюзден артыкъ адам келген эди. Къонакълагъа миллетибизни ахшы адет-тёрелери, аш-сууу, тепсеулери бла жырлары кёргюзтюлгендиле.

Эр кишиле малны къалай сояргъа кереклисин кёргюзтюп эришгендиле, базук сындырыуда кълол кючлерин сынагъандыла. Тиширыула бла сабий къызчыкъла уа хычинле, хыбыртла этиуде хунерлерин кёргюзтгендиле. Бу ишге белгили повар Хочуланы Альберт башчылыкъ этгенди.

Жипни тартыуда уа жыйылгъанла эки къауумгъа юлешинип эришгендиле. Жарыкъ тепсеуле бла жырла байрамгъа энчи къууат бергендиле. Анга уа «Балкария» тепсеу ансамбль бла «Жашлыкъ» жырчы къауум юлюшлерин къошхандыла.

Ол кюннге деп дизайнер-модельер Созайланы Жамиля (Мила Керефф) шапа къызлагъа бизни миллет чепкенибизге ушагъан жыйрыкъла тикгенди.

Мал союуда эм устагъа «Балкария» ансамбльни солисти Анахаланы Мурат саналгъанды. Ол уча бла саугъаланнганды.

Экскурсовод Малкъондуланы Жаннета байрамгъа республикагъа солургъа келген турист къауумну элтип баргъанды. Ол быллай башламчылыкъла миллетибизни адет-тёрелерин кенг жайыугъа эм ёсюп келген тёлюлерибиз аланы билирча этерге болушханларын чертип айтханды.

– Бизни хар бирибизни да борчубуз бу ахшы адетлерибиз сакъланырча этиудю. Ол а быллай сейир байрамланы къурау амалланы юслери бла боллукъ ишди, – дегенди Жаннета.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Жокълау

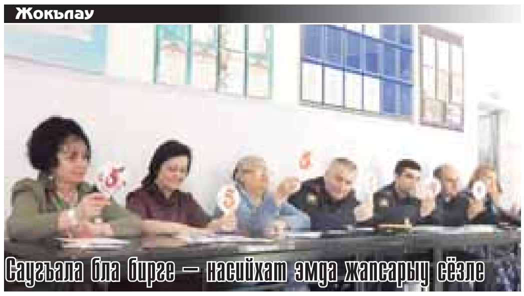

Саугъала бла бирге – насийхат эмда жапсарыу сёзле

Тиширыуланы Нальчик шахар советини къаууму бу жамауат биригиуню таматасы, КъМР-ни Жамауат палатасыны келечиси Лидия Дигешеваны башчылыгъында КъМР-де УФСИН-ни тиширыула тургъан тёртюнчю номерли колониясын жокълагъандыла. Аланы тюрмени таматасы Бийланы Хафисат мында жаз башында жыл сайын бардырылыучу конкурсха къараргъа, анга къатышханлагъа багъа берирге чакъыргъанды.

Конкурсну кезиуюнде тутмакъ тиширыула кёп жаны бла фахмуларын ачыкълагъандыла: жыр айтыуда, тепсеуде, тюрлю-тюрлю фильмледен юзюклени сахнада кёргюзтюуде. Кийимлени да кеслери тигедиле.

Эришиу бошалгъандан сора, Лидия Дигешева тиширыуланы жамауат биригиую быллай эришиуге быйыл тёртюнчю кере къатышханын билдиргенди. Колонияны таматасына да алагъа конкурсантлагъа багъа бериу жумушну буюргъаны ючюн ыспас этгенди. «Жыл сайын конкурс магъаналы темалагъа жораланады. Сёз ючюн, 2025 жылда Уллу Ата журт урушда Хорламны 80-жыллыгъына, Ата журтну къоруулаучусуну жылына аталып бардырылгъан эди. Быйыл а ол Россейни халкъларыны жылына жоранланнганды. Тиширыуланы Ата журтубузгъа аталгъан назмуланы айтханларында, бизни кёлюбюз кётюрюлгенди, алада да хал алай болгъан сунама. Бютюнда бег а аланы быллай сёзлери жюрегибизге жетгендиле: «Адам, не осал иш этсе да, ол жер башында Ата журтдан ахшы жер болмагъанын эсинде тутаргъа керекди».

Бийланы Хафисат а конкурсну темасына кёре анга къатышхан тиширыуланы хар бири да жууукъ адамларына, ала уа тюрлю-тюрлю миллетлени келечилеридиле, аланы бек сюйгенлерин билдиргенлерин айтханды. «Ма ол сюймеклик аланы мындан ары жангылмазларына, тюз жолгъа турурларына да ышандырады», – дегенди.

Ол тюрмеде ишлегенлени эмда анда къуллукъ этгенлени тутмакълагъа кёз къарамлары да бек магъаналыды. «Бусагъатда сиз бизни аллыбызда кёргюзтген кёп жаны бла чыгъармачы усталыкъларыгъыз кесигизни, бизни да къууандырыу бла чекленип къалмай, правогъа бузукълукъ этгенлеригиз ючюн эркинлигигизни сыйыртханыгъызгъа женгдирирге, ангыларгъа, мындан ары аллай осал ишлени этмезге себеплик болургъа керекди», – дегенди.

Ол билдиргеннге кёре, бусагъатда колонияда тюрлю-тюрлю осал ишле ючюн жууапха тартылгъан 300-ден аслам тиширыу барды. Аланы къылыкъларын тюзетир мурат бла анда тюрлю-тюрлю жыйылыула, концертле, тюбешиуле, ингирле, эришиуле, башха жумушла да бардырыладыла. Аланы ётдюрюрге уллу, жарыкъ да зал барды. Жууукълары бла тюбешиулеге деп да энчи отоула къуралгъандыла. Тиширыуланы уруннган жерлери да жарыкъды, жылыды. Ала ыразылыкъларына кёре жангы усталыкъгъа юйренирге боллукъдула, сурам уллу болгъан продукцияны чыгъарыргъа да онг барды. Битеу ол затланы къонакъла кеслери да кёргендиле.

Тиширыуланы шахар советине киргенле колониягъа къуру къоллары бла да бармагъандыла: татлы ашарыкъла элтгендиле. Аланы бере, насийхат, жапсарыу сёзле да айтхандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Юйретиу

Билгенлерин ишде сынайдыла

Быйылны биринчи юч айында Къабарты-Малкъар къырал аграр университетде, Юг Россейни М. Платов атлы къырал политехника университетинде бла къурулуш колледжде окъугъан 74 чакълы жаш адам «Россети Северный Кавказ» – «Каббалкэнерго» биригиуде сынамларын ёсдюрюрге онг тапхандыла.

Анда тамблагъы энергетиклеге бек алгъа усталыкъларыны эм магъаналы шартларын билдиргендиле. Ол санда къоркъуусузлукъну техникасы эм урунууну къоруулауну жорукълары бла шагъырей этгендиле. Ызы бла сынамлы специалистле энергообъектледе не тюрлю жумушла тамамланнганларын кёргюзтгендиле.

– Тынгылы кадрла болмай, ток бла тыйгъычсыз жалчытыргъа онг жокъду. Ол себепден биригиуге иш кёллю, билимли специалистле не къадар кёп келселе, бек ыразыбыз, – дегендиле «Каббалкэнергода».

Эсге сала айтсакъ, быйыл жылны ахырына дери ток бла жалчытхан биригиуде ишчи эм диплом практикаларын бийик эм орта билим берген учрежденияланы энтта 100-ге жууукъ студент ётерикди. Аланы араларында кеслерин айырмалы кёргюзталгъанла электрокюч бла байламлы бёлюмде ишге алыныргъа да боллукъдула.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш ред. орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш ред. орунбасары),
КЕТЕНЧИЛАНЫ Зульфия (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**, жууаплы секретарь – **40-28-97**, секретариат – **40-93-62**, корректорла, специалистле – **42-63-52**.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02**, экономика – **42-66-73**, культура – **42-66-76**, социал ишле – **42-75-82**, курортла, туризм эм спорт – **40-39-93**, окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94**, сурат алыучу – **40-59-18**, энчи корреспондент – **42-68-72**, операторла – **42-66-85**.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла. Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газет ыйыкъгъа юч кере чыгъады – **геуюрге, орта, шабат** кюнледе.
Багъасы 13 сомду.

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефон: **76-01-21**

Тиражы **1577** экз. Заказ № **799**

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Байсыланы Марзият – дежурный редактор; Баллиланы Феруза (1-чи бет), Геляланы Валентина (2-чи бет), Бийчеккуланы Жаннета (3-чю бет), Ахматланы Люаза (4-чю бет) – корректорла.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru